

Микитчик Олександр Васильович,
професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ВІДШКОДУВАННЯ ЗАВДАНИХ ЗБИТКІВ ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЗАКОННЕ ЗАВОЛОДІННЯ ТРАНСПОРТНИМ ЗАСОБОМ

Відповідно до ч. 4 ст. 289 КК України звільняється від кримінальної відповідальності судом особа, яка вперше вчинила дії, передбачені цією статтею (за винятком випадків незаконного заволодіння транспортним засобом із застосуванням насильства до потерпілого чи погрозою застосування такого насильства), але добровільно заявила про це правоохоронним органам, повернула транспортний засіб власнику і повністю відшкодувала завдані збитки.

У ч. 4 ст. 289 КК передбачений спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння транспортним засобом, яке здійснюється за наявності сукупності певних умов та підстав. Однією із таких підстав є відшкодування завданих збитків. Із реалізацією даної підстави звільнення від кримінальної відповідальності виникає декілька дискусійних питань.

По-перше, як бути в тих ситуаціях коли підозрювана особа знищила або пошкодила транспортний засіб і не може (не має можливості) відшкодувати завдані збитки, але може усунути заподіяну шкоду (наприклад, відремонтувати транспортний засіб, або придбати новий) або взагалі не заподіяла ніяких збитків.

По-друге, якщо звернутись до законодавчої регламентації збитків, то відповідно до ст. 22 ЦК України збитками є: 1) втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); 2) доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода).

Як зазначено в п. 3 постанови Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 р. № 12 «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності» повне відшкодування завданих збитків або усунення заподіяної шкоди полягає в добровільному задоволенні винним або іншими особами, зокрема батьками чи близькими родичами, обґрунтованих претензій потерпілого щодо відшкодування заподіяної злочинною матеріальною та моральною шкоди, загладжуванні її в інший спосіб, наприклад, шляхом прилюдного вибачення за завдану образу.

У зв'язку з цим можна підтримати позицію П.В. Хряпінського, який зазначає, що відшкодування збитків полягає у наданні компенсації потерпілому шляхом виплати грошової вартості збитку, передачі свого майна в натурі або наданні іншого майнового еквіваленту. На відміну від цього, усунення заподіяної шкоди – це ліквідація наслідків злочину у натуральному вигляді, що, зазвичай, виникає тоді, коли у винного недостатньо коштів для відшкодування заподіяних збитків, але він може власними силами усунути шкоду [1, с. 4–5].

Через це пропонується закріпити у ч. 4 ст. 289 КК України положення щодо можливості винної особою не лише повністю відшкодувати заподіяні збитки, а й усунути заподіяну шкоду.

Отже, вбачається за доцільне внести вищевказані доповнення до ч. 4 ст. 289 КК України та викласти у наступній редакції:

«4. Звільняється від кримінальної відповідальності судом особа, яка вперше вчинила дії, передбачені цією статтею (за винятком випадків незаконного заволодіння транспортним засобом із застосуванням будь-якого насильства до потерпілого чи погрозою застосування такого насильства), але добровільно заявила про це правоохоронним органам, повернула транспортний засіб власнику і повністю відшкодувала завдані збитки або усунула заподіяну шкоду».

На нашу думку, введення таких змін та доповнень до ч. 4 ст. 289 КК України сприятиме забезпеченню більш дієвої реалізації положень щодо звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Хряпінський П. В. Відшкодування завданих збитків або усунення заподіяної шкоди як константа позитивної посткримінальної поведінки особи / П. В. Хряпінський // Часопис Академії адвокатури України. – 2010. – № 4. – С. 1–7.